

Хома Наталія Михайлівна

Інструменти запобігання абсентеїзму в контексті підготовки до повоєнних виборів в Україні

УДК 324:316.647.5:159.9(477)»202»

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-5.14>

Стаття поширюється на умовах ліцензії
CC BY 4.0

Хома Наталія Михайлівна
доктор політичних наук,
професор кафедри політології
та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська
політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів,
Україна
ORCID: 0000-0002-2507-5741

Актуальність вивчення інструментів запобігання абсентеїзму на повоєнних виборах в Україні зумовлена зацікавленістю держави у високій активності виборців для посилення легітимності влади. Важливо дати оцінку, як різні технології можуть вплинути на реалізацію українцями активного виборчого права в ході перших повоєнних виборів. Метою статті визначено вивчення ризиків абсентеїзму серед різних груп українських виборців, інструментів запобігання абсентеїзму в контексті підготовки до перших повоєнних виборів. Такими групами виборців визначено, найперше, внутрішньо переміщених осіб, молодь, а також громадян України, які проживають за кордоном. Дослідження опирається на неоінституційний аналіз. Аргументовано, що російська агресія матиме величезні наслідки різного типу для організації та проведення повоєнних виборів. Зауважено, що хоч вибори відбудуться після завершення воєнного стану, але події війни багато в чому визначатимуть персональне ставлення виборців до участі в голосуванні. Висловлено припущення, що в середовищі різних груп виборців можуть проявитися відмінності щодо участі у голосуванні – від активізації зацікавленості у голосуванні до посилення абсентеїзму. Відзначено, що безпекові, організаційні, фінансові, правові, соціальні, логістичні та ін. виклики будуть впливати на електоральну поведінку українців.

Наголошено, що наразі перспектива виборів лише обговорюється, але важливо виробити систему заходів запобігання тим чинникам, які можуть посилити абсентеїзм серед українських виборців. Відзначено, що російські дезінформаційні кампанії будуть спрямовані на зниження електоральної активності виборців, поширення настроїв страху і небезпеки у день голосування (замінування виборчих дільниць, потенційні терористичні акти і т. д.). Важливо, щоб виборці мали впевненість у безпеці в день голосування, бо страх через гіпотетичні загрози здатен спричинити відмову від участі в голосуванні. Очевидними будуть спроби знизити явку на голосування через: демотивацію виборців; дезінформацію; маніпуляції в коментарях у соціальних мережах, спрямовані на уразливі групи виборців і т. ін. Зауважено, що хоч такі тактики є очевидними і мали б бути критично оцінені виборцями, але вони здатні досягти певного деструктивного ефекту на частину електорату. Це вимагає додаткових зусиль з протидії деструктивним інструментам, які мають метою посилити абсентеїзм, особливо – на перших на повоєнних виборах.

Ключові слова: абсентеїзм, інструменти запобігання абсентеїзму, повоєнні вибори, електоральна участь, виборчий процес, мотивація виборців.

Вступ. У науковому дискурсі щораз активніше привертається увага до багатоаспектної теми перших повоєнних виборів в Україні. Ця кампанія відбуватиметься в нових реаліях, а її проведення буде супроводжуватися численними викликами різного характеру. Відтак очевидно є вимога завчасної підготовки задля мінімізації різного деструктивного впливу на процеси волевиявлення громадян, виборчий процес загалом. Низка державних та недержавних акторів в Україні, міжнародні партнери України уже працюють у цьому напрямку.

Активне виборче право для громадян України є добровільним волевиявленням; абсентеїзм не має якихось юридичних наслідків для виборців. При цьому Україна, як демократична держава, зацікавлена в високій явці виборців, бо це забезпечує легітимність влади, зміцнює демократичну систему, створює сильне підґрунтя для післявоєнної відбудови. Такі завдання вимагають системних заходів на різних рівнях для запобігання, протидії тим чинникам, які в умовах перших повоєнних виборів можуть посилити настрої певної частини виборців не голосувати.

Очевидним є те, що абсентеїзм має дуже широкий спектр мотивацій. Вони можуть лежати як

у площині характеристик політико-правової культури громадянина, так і у площині наслідків російської агресії для електорального процесу через безпекові, організаційні, фінансові, логістичні та ін. виклики. Власне для нас дослідницький інтерес становлять наслідки російської агресії для реалізації українцями активного виборчого права, а відтак – інструменти, які можуть запобігти відмові від голосування на повоєнних виборах з причин, що з'явилися внаслідок російсько-української війни.

Відзначимо, що велика увага широкому колу питань, пов'язаних з майбутніми післявоєнними виборами в Україні, приділяється в експертних оцінках, дорожніх картах [2; 3; 7] і под., підготовлених Громадянською мережею ОПОРА за результатами фахових дискусій з офіційними сторонами (Центральна виборча комісія України, Міністерство закордонних справ України та ін.). Також цінну інформацію дають результати соціологічних опитувань, які виявляють, що може стати перешкодою для участі у виборах і для яких груп громадян України. Увагу проведенню повоєнних виборів нині приділяють передусім вітчизняні дослідники-правники (М. Афанасьєва, Р. Гринюк, О. Гуцуляк, О. Діденко,

М. Монастирський, В. Юрах та ін.) і меншою мірою вона наразі вивчається політичною та іншими соціальними науками з фокусом уваги на активності виборців або ж абсентеїзмі.

Мета та завдання. Метою статті є вивчення ризиків абсентеїзму серед українських виборців, інструментів запобігання абсентеїзму в контексті підготовки до перших повоєнних виборів. Завданнями дослідження є з'ясувати загрози абсентеїзму та можливі інструменти запобігання йому серед українських виборців, які проживають за кордоном, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), молоді та ін. груп виборців.

Методи дослідження. Дослідження опирається на неоінституційний аналіз. Вивчаються передусім нормотворчі ініціативи, рекомендації державних та недержавних акторів щодо організації перших повоєнних виборів з огляду на виклики, спричинені російською агресією. У фокусі уваги визначено інструменти, які мають потенціал сприяти реалізації виборцями їх активного виборчого права на повоєнних виборах, а відтак – запобігати муть абсентеїзму.

Результати. Українська дослідниця-правник М. Афанасьєва слушно вказала на ті «величезні інституційні, логістичні та законодавчі наслідки» [1, с. 75], які матиме російська агресія для проведення виборів. Спектр цих викликів розширюється різноманітними безпековими, організаційними, фінансовими, ціннісними та ін. причинами, що вимагає завчасного реагування для уможливлення проведення перших повоєнних виборів з якнайменшою кількістю проблемних аспектів, зокрема й в частині уможливлення реалізації громадянами України свого активного виборчого права, де б вони не проживали на час голосування. Вочевидь, урахувати усі проблемні питання й діяти на випередження їм не вдасться, однак мінімізувати очевидні проблеми важливо.

Питання часу, коли в Україні будуть проведені перші повоєнні вибори наразі є відкритим, адже для цього важливе, найперше, повне припинення вогню та скасування воєнного стану. Очевидно, що питання про уможливлення участі громадян у голосуванні активно обговорюється з огляду на потребу підготуватися до викликів, які постануть під час організації та проведення електорального процесу. Виникає питання, як уможливити участь у голосуванні, аби кожен, хто має активне виборче право, міг практично його реалізувати, а зростання відмов українських виборців від голосування не стало одним з результатів російської агресії. Не виключено, що можуть бути запроваджені нові процедури, як-от електронне голосування, голосування поштою, мобільні виборчі комісії і т. ін. Наявний досвід інших держав у частині проведенні виборчих кампаній під час надзвичайних ситуацій, який Україна зараз може критично вивчати, хоч

кейс нашої держави не має аналогів. Очевидно, організація виборів за особливих обставин і викликів вимагає значних зусиль, адаптації та інноваційних підходів, що здатне збільшити відсоток учасників голосування. Проведення перших повоєнних виборів в Україні, вочевидь, буде поєднувати цілу систему нових способів голосування, ефективність яких перевірятиметься в реальних умовах.

Наразі очевидно є складність проведення голосування зокрема, з огляду на замінування значних територій України; це унеможливорює безпечне проведення виборів на значній частині території держави. Зруйнованими є низка приміщень, які використовувалися раніше для роботи виборчих комісій, а також дороги та інша інфраструктура. Тривалий час зберігатимуться проблеми зі стабільним електропостачанням, інтернетом, що може ускладнити проведення голосування. Також кілька мільйонів виборців змінили за час війни місце реєстрації. Загалом відсутні точні дані про чисельність виборців з огляду на неможливість проведення давно запланованого перепису населення. Вочевидь виборці мають бути добре інформовані, що мають право після скасування воєнного стану змінити власну виборчу адресу, звернувшись зі заявою до органу ведення Державного реєстру виборців; для цього важливо належно донести цю інформацію до таких груп виборців.

Окрему групу виборців становлять кілька мільйонів осіб, які наразі проживають за межами України. Постає питання розширення мережі виборчих дільниць за кордоном (не лише в столицях), розглянути інші варіанти голосування (електронного, поштового), однак питання безпеки може стояти гостро. В цьому контексті зауважимо, що Центральна виборча комісія вже підписує меморандуми з центральними виборчими комісіями низки держав (Австралія, Албанія, Велика Британія, Іспанія, Молдова, Румунія, Швеція та ін.), завдяки чому надаватиметься підтримка Україні у підготовці та проведенні повоєнних виборів.

На теренах одних держав українці густо сконцентровані, на інших – географічно розосереджені. Є проблема відсутності чіткого обліку громадян України, можливі проблеми з виборчою інфраструктурою. Наразі за кордоном передбачена можливість відкриття лише 104 виборчих дільниць; їх не вистачить ні з погляду логістики, ні з погляду реальної можливості проголосувати. Лише в державах-членах ЄС, де проживає найчисельніша громада українців, потрібно було б відкрити 800–850 виборчих дільниць, найбільше з яких – у Німеччині. Наприклад, в Ірландії наразі передбачена одна виборча дільниця в приміщенні Посольства України у Дубліні, яка функціонувала й до війни. Однак за останніми даними (червень 2025 р.) у цій державі зареєстровано 114 тис. громадян України (включно з особами, які ще не мають

виборчого права) [9]. Наразі ситуація виглядала б так, що за масової активності 70–80 тис. виборців, що проживають по усій території Ірландії мали б проголосувати в день голосування у єдиній локації. Доволі сумнівною видається ймовірність кількох-динних переїздів до Дубліна з віддалених графств. Відтак великі відстані у сотні кілометрів до дільниці, витрати на транспорт в умовах економії бюджету, черги на дільниці і т. ін. можуть стати причинами відмови від голосування частини виборців. Такі сценарії важливо брати до уваги при розгляді проблеми абсентеїзму.

Якись з причин відмови від участі у голосуванні можуть бути більш поширені, якись – менше, однак увага їм має бути приділена завчасно. Якщо не запобігати очевидним проблемам, то вони ставатимуть причиною того, що певна кількість виборців не проголосують, хоч мали такий намір. Не виключаємо, що цінним інструментом розв'язання цієї проблеми може стати досвід держав-сусідів щодо відкриття значної кількості дільниць за кордоном. До прикладу для проведення у 2024–2025 рр. президентських виборів було відкрито Молдовою – 234 дільниці, Польщею – 508 дільниць, Румунією – 966 дільниць.

За межами України станом на середину 2025 р. перебували близько 8,9 млн українців (включно з тими, хто ще не досяг виборчого віку). Ці дані дуже динамічні, потребують уточнення; після дозволу на виїзд за кордон чоловіків 18–22 років кількість виборців за межами України продовжує зростати. Проблема вбачається у тому, що порівняно незначна кількість цих громадян стоїть на консульському обліку, а до списків виборців традиційно включали тільки тих, хто перебував на такому обліку.

Припускаємо, що механізмом розв'язання цієї проблеми могла б стати завчасна реєстрація самими ж виборцями. Доцільною видається активність самого ж виборця у заявленні наміру голосувати на певній закордонній дільниці, незалежно від перебування на консульському обліку. Втім очевидно, що частина громадян, особливо – чоловіки призовного віку, які вдалися до незаконних способів перетину Державного кордону України під час війни, будуть уникати офіційних взаємодій з українськими владними інституціями. Постає складне питання, як уможливити участь у голосуванні таких виборців.

М. Монастирський, розглядаючи проблему організації голосування українських виборців за кордоном, звернув увагу на т. зв. «розширене особисте голосування» – поширений у світі альтернативний (спеціальний) механізм видачі виборчих бюлетенів. Такі виборці «мають можливість скористатися виборчими дільницями не тільки в приміщеннях дипломатичних представництв, а також у інших місцях» [4, с. 192], тобто йдеться про додаткові

або тимчасові виборчі дільниці. Також дослідник звертає увагу на можливості облаштування зони машинного самообслуговування виборців на додаткових виборчих дільницях. Такий процес голосування не передбачатиме видачу паперового бюлетеня; голоси підраховуються за допомогою спеціального програмного забезпечення з швидкою обробкою результатів голосування.

Зауважимо, що в Україні політико-правові процеси відбуваються наскільки динамічно, що окремі пропозиції учених дуже швидко деактуалізуються. Прикладом можна назвати пропозиції [4, с. 187–189] щодо залучення до організації голосування за кордоном наразі уже реорганізованого Міністерства національної єдності України (приєднано до Міністерства соціальної політики України).

Загалом питання явки громадян України, які проживають за межами держави, на післявоєнні вибори є гострим. Важлива не лише продумана організація виборчого процесу, а й активізація виборців. Більшість українців, що проживають нині за кордоном, справді зберігають інтерес до соціально-політичного життя України, однак наразі відкритим залишається питання про те, чи цей інтерес буде виявлений в участі у голосуванні. Зусиллями України та за підтримки партнерів голосування може бути організоване для кількох мільйонів виборців, але є ризик, що на дільниці з різних причин може прийти й значно менше виборців. Результати голосування на виборах у довоєнний час завжди показували нижчу явку виборців на закордонних дільницях, аніж в Україні.

Також уваги вимагають виборці з числа внутрішньо переміщених осіб. В Україні уже була ситуація, коли ці виборці не могли проголосувати, хоч і мали виборче право, фактично були членами територіальних громад. Це спостерігалось у 2015–2020 рр., а особливо – під час місцевих виборів 2015 р. Звичайно, формально таких осіб не можна вважати абсентеїстами, адже абсентеїзм передбачає усвідомлену або пасивну відмову від участі у виборах. Тут же радше йдеться про зовнішні обставини, фактично дискримінативні практики з боку держави. Останнє, власне, було визнане Європейським Судом з прав людини у 2021 р. за результатами розгляду позову через порушення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб під час місцевих виборів 2015 р. [8]. Відтак напередодні місцевих виборів 2020 року були внесені зміни до Закону України «Про Державний реєстр виборців» [6], що дозволило виборцям змінити свою виборчу адресу, подавши заяву до органу ведення Державного реєстру виборців. У 2020 р. правом змінити виборчу адресу скористалися 99,2 тис. виборців (за даними Державного реєстру виборців). Під час найближчих післявоєнних виборів дуже важливо, щоб відбулося належне інформування виборців з числа внутрішньо переміщених осіб про такі про-

цедури, адже у 2015 р. право на зміну виборчої адреси скористалися небагато з тих, хто його мав.

Важливо, що після початку повномасштабної війни держава відреагувала на різке зростання чисельності внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, ухвалено та набув чинності (з 08.01.2025 р.) Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» [5]. Відтак внутрішньо переміщені особи за умови виконання визначених процедур є повноцінними членами територіальних громад, що є ще одним чинником запобігання абсентеїзму.

Водночас опитування громадської думки, проведені Київським міжнародним інститутом соціології (на замовлення Громадянської мережі ОПОРА), наприкінці 2024 року засвідчують, що респонденти вбачають найбільше перешкод для реалізації активного виборчого права для: жителів територій, які найбільше постраждали від війни; українці, які виїхали за кордон через війну; внутрішньо переміщені особи; військовослужбовці [3]. А серед шляхів уможливлення участі у голосуванні найчастіше називаються альтернативні способи голосування (електронні, поштові та ін.). Надзвичайно важливо, щоб виборці не мали побоювань щодо своєї безпеки у день голосування, оскільки страх через якісь гіпотетичні загрози здатен стати однією з причин відмови від участі в голосуванні.

На нашу думку, щодо внутрішньо переміщених осіб можуть в контексті участі у голосуванні доцільно враховувати певні аспекти. Так, на нормативно-правовому рівні законодавство створило умови для участі у виборах. Проблема вбачається, щонайменше, у двох аспектах: 1) наскільки ця група українських виборців знають про те, як змінити свою виборчу адресу (тобто, йдеться про рівень обізнаності як характеристики політико-правової культури); 2) наскільки вони бажатимуть голосувати з огляду на систему чинників (особистих, економічних, соціальних, психологічних і т. ін.); дуже багато чутливих чинників може знизити інтерес до участі у голосуванні. Громадяни, які є уразливими через втрату майна, доходів та житла, психологічний стан і т. ін., можуть вагатися щодо участі або змінювати її буквально перед голосуванням. Тут важливо, наскільки такі виборці мають мережу підтримки, яким є їх рівень довіри державі і т. ін. Тут важлива позиція як державних, так і недержавних акторів. Якщо не спілкуватися з такими групами українського електорату про важливість їх участі у виборах, то кількість тих, хто не проголосує, буде значною. Важливим є виважений та емпатичний підхід, адже уразливі групи не є наразі сфокусовані саме на реалізації своїх політичних прав. Від того як буде організований інформаційно-комунікаційний процес про важливість участі кожного у виборах для майбутнього держави, які канали комунікації будуть використані для звернення до

виборців, буде узалежнена явка на голосування та рівень абсентеїзму.

Також доволі складним завданням є активізувати молодіжний електорат. Наразі в Україні є доволі велика спільнота молодих виборців, 18-23 років, які ще жодного разу не голосували, не набували такого соціального досвіду. Вочевидь потрібні окремі інформаційно-комунікаційні кампанії як для тих, хто проживає в Україні, так і для тих, хто проживає за кордоном, через канали комунікації, які здатні активізувати цю групу електорату. Певні інструменти наявні, наприклад – «ЦВК: Просвіта» (<https://www.cvkpro.com/uk/>). Це просвітний портал про вибори з онлайн-курсами та просвітніми матеріалами, який було розроблено на запит ЦВК за підтримки проєкту Ради Європи «Підтримка прозорості, інклюзивності та чесності виборчої практики в Україні». Однак, на нашу думку, ефективніше спрямувати ресурси радше на ті платформи, де «живе» значна частина молоді (Instagram, TikTok, YouTube та ін.), залучити інфлюенсерів до кампаній на зразок «Я голосую, а ти?». Щоб не допустити високого рівня абсентеїзму молоді, особливо на перших післявоєнних виборах в Україні, потрібні мова, форма агітації, платформи тощо, які молодь розуміє і використовує.

Робота з українською молоддю за кордоном, особливо тією, яка ще жодного разу не голосувала, буде особливим викликом. Ця група виборців може не бути мотивованою розібратися в процедурі голосування за кордоном, а частина молоді може мати порівняно слабкий зв'язок з політичним життям в Україні. Звичайно, тут дуже важливо, яку позицію займає їх соціальне оточення (родина, друзі), однак очевидно, що потрібна робота за кількома напрямками одночасно, щоб зменшити ризики абсентеїзму та мотивувати українську молодь голосувати. За кордоном цю групу виборців можна активізувати, якщо: показати їм конкретний, простий шлях до участі у виборах; представити мотивацію, яка базується на особистій причетності до майбутнього України; зробити це на їхній мові, у їхньому форматі, через їхні найпопулярніші платформи – яскраві та водночас інформативні «каруселі» в Instagram, сторіс/reels, Telegram-гайди і под. Очевидно, що такі інформаційно-комунікаційні кампанії не будуть фінансуватися з державного бюджету, тому значною мірою протидія абсентеїзму молоді та інших груп виборців як в Україні, так і за кордоном, буде узалежнена від міжнародних донорів та фондів, організацій діаспори, українські неурядові організації, які зуміють отримати фінансування або ж вдаються до краудфандингу і под.

Післявоєнні вибори будуть стикатися з викликом масштабної російської дезінформації, яка зокрема буде спрямована на зниження електоральної активності українських виборців, сіяння настроїв страху, небезпеки. Така загроза потре-

бує належного реагування, до якого має завчасу проводитися підготовка. Держава-агресор, ймовірно, буде намагатися знизити явку та довіру до демократичних інституцій через такі механізми: 1) демотивація виборців з метою зниження їх явки на голосування. Тут потенційні наративи звучатимуть, найімовірніше, як «усе вже вирішено заздалегідь, твій голос нічого не змінить», «це не справжні вибори, а спектакль для Заходу», «результати сфальсифікують, як і завжди» і под.; 2) створення хаосу через дезінформацію. Методами можуть виступати поширення різних фейкових новин, наприклад, про скасування або перенесення дати виборів, напади на дільниці, перенесення локацій проведення голосування (особливо за кордоном) і под.; 3) таргетинг на емоційно вразливі, уразливі групи виборців. Відбуватимуться маніпуляції в коментарях; створюватиметься видимість як масової якоїсь деструктивної думки; використовуватимуться боти та фейкові акаунти для просування меседжів, спрямованих на фрагментацію спільноти виборців і зниження суспільної згоди, у Facebook, TikTok, Telegram. Ми вказали лише на кілька деструктивних інструментів, застосування яких здатне схилити певних виборців до абсентеїзму.

Відзначимо, що чи не найбільшу небезпеку для явки на голосування може створити російська тактика створення враження загроз в день виборів. Наприклад, можуть ширитися чутки про мінування дільниць; напередодні виборів проводитимуться інформаційні атаки, щоб посіяти паніку; поширюватимуться повідомлення про потенційні терористичні акти і т. д. Припускаємо, що низка чутливих наративів, можуть бути спрямовані на спонукання виборців не приходити на дільниці. Низька явка виборців може впливати на суспільне сприйняття їх легітимності та використовуватися ворожою пропагандою для делегітимізації результатів. Це гіпотетичні сценарії, які можна очікувати, з огляду на роками демонстровані російські технології.

Висновки. Російська агресія матиме величезні наслідки різного типу для повоєнного електорального процесу. Хоч вибори будуть проведені після завершення воєнного стану, минулі події багато в чому визначатимуть персональне ставлення до участі в голосуванні. В середовищі різних груп виборців спостерігатиметься як активізація зацікавленості, так і посилення абсентеїзму. Численні безпекові, організаційні, фінансові, правові, соціальні, логістичні та ін. виклики можуть визначати електоральну поведінку громадян.

Україна зацікавлена в високій явці виборців, бо це сприяє забезпеченню легітимності влади, зміцнює демократичну систему, створює сильне підґрунтя для післявоєнної відбудови. Відтак нині, поки перспектива виборів лише обговорюється, важливо виробити систему заходів запобігання,

протидії тим чинникам, які можуть посилити настрої абсентеїзму. Групами виборців, які потребують уваги в частині запобігання потенційному абсентеїзму, є передусім українці, які проживають за кордоном, внутрішньо переміщені особи, молодь та ін. Не виключаємо запровадження нових процедур голосування, щоб збільшити відсоток учасників голосування. Необхідні адресні інформаційні кампанії, спрямовані, наприклад, інформувати про право виборця змінити власну виборчу адресу. Потрібно розширити мережу виборчих дільниць за кордоном. Потребує уваги питання формування списків виборців на закордонних дільницях, оскільки їх чисельність значно більша, аніж ті, хто перебуває на консульському обліку.

Складним завданням буде дієва активізація молодіжного електорату з огляду на: 1) наявність достатньо великої кількості тих, хто ще жодного разу не мав можливості голосувати; 2) значну кількість молоді, яка наразі за межами України, і може доволі слабкий зв'язок з політичним життям в Україні; 3) потребу в особливих інструментах активізації такого електорату.

Післявоєнні вибори будуть стикатися з викликом масштабної російської дезінформації, яка зокрема буде спрямована на зниження електоральної активності виборців, сіяння настроїв страху, небезпеки. Очевидними будуть спроби знизити явку на голосування через: демотивацію виборців; дезінформацію; маніпуляції в коментарях у соціальних мережах, спрямовані на уразливі групи виборців і т. ін. Важливо, щоб виборці мали впевненість у безпеці в день голосування, бо страх через гіпотетичні загрози здатен спричинити відмову від участі в голосуванні. Це добре розуміють ті, хто зацікавлений зірвати перші повоєнні вибори або щонайменше знизити в очах спільноти їх легітимність через низьку явку громадян. Ворожі тактики неминуче будуть спрямовані на чутливі безпекові питання, як-от, поширення дезінформації про загрози в день виборів про замінування виборчих дільниць, потенційні терористичні акти і т. д. Хоч такі тактики уже є передбачувані, проте вони можуть досягати бажаного деструктивного ефекту і цьому важливо запобігти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М. А. Повоєнні вибори в Україні: ключові питання та майбутні виклики. Трансформація правових систем в умовах збройних конфліктів: матеріали круглого столу (м. Одеса, 10 лютого 2023 р.) / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. С. 71-77.
2. Дорожня карта для забезпечення організації повоєнних виборів в Україні (доопрацьована і доповнена). *Громадянська мережа ОПОРА*. URL: <https://www.oporaua.org/vybory/dorozhnyia-karta-dlya-zabezpechennya-organizaciyi-povoyennih-viboriv-v>

ukrayini-dooprac-ovana-i-dopovnena-25705 (дата звернення: 24.09.2025).

3. Експертний погляд на ключові ризики реалізації активного та пасивного виборчого права внутрішньо переміщених осіб як вразливої групи виборців. *Громадянська мережа ОПОРА*. URL: <https://www.oporaua.org/vybory/ekspertniy-poglyad-na-klyuchovi-riziki-realizatsiyi-aktivnogo-ta-pasivnogo-viborchogo-prava-vnutrishn-o-peremishhenih-osib-yak-vrazlivoyi-grupi-viborciv-25613> (дата звернення: 20.09.2025).

4. Монастирський М. В. Перші повоєнні вибори в Україні: переваги машин самообслуговування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 184–193. DOI: 10.24144/2788-6018. 2025.02.25

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування: Закон України. *Голос України*. 2025. 7 січ. № 3.

6. Про Державний реєстр виборців: Закон України. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text> (дата звернення: 25.09.2025).

7. Савчук А. Вибори особливої складності: як забезпечити голосування українців за кордоном. *Громадянська мережа ОПОРА*. URL: <https://www.oporaua.org/vybory/vibori-osoblivoyi-skladnosti-yak-zabezpechiti-golosuvannya-ukrayinciv-za-kordonom-25739> (дата звернення: 24.09.2025).

8. European Court of Human Rights. Case of Selygenenko and others v. Ukraine (App. No(s). 24919/16, 28658/16). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-216061> (дата звернення: 25.09.2025).

9. PPSN Registrations of Arrivals from Ukraine. *Central Statistics Office (Ireland)*. URL: <https://data.cso.ie/> (дата звернення: 24.09.2025).

REFERENCES:

1. Afanasieva, M. A. (2023). Povoienni vybory v Ukraini: kliuchovi pytannia ta maibutni vyklyky [Post-war elections in Ukraine: key issues and future prospects]. *Transformatsiia pravovykh system v umovakh zbroinykh konfliktiv: materialy kruhloho stolu* [Transformation of legal systems in armed conflicts: round table materials] (Odesa, 10 liutoho 2023 r.) / Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia», pp. 71–77. Odesa: Feniks. (in Ukrainian)

2. Dorozhnia karta dlia zabezpechennia orhanizatsii povoiennykh vyboriv v Ukraini (doopratsovana i dopovnena) [Roadmap for ensuring the organization of postwar elections in Ukraine (revised and supplemented)] (2025). *Hromadianska merezha OPORA* [Civil Network OPORA]. Retrieved from: <https://www.oporaua.org/vybory/dorozhnya-karta-dlya-zabezpechennya-organizatsiyi-povoyennykh-viboriv-v-ukrayini-dooprac-ovana-i-dopovnena-25705> (accessed 24 September 2025) (in Ukrainian)

3. Ekspertnyi pohliad na kliuchovi ryzyky realizatsii aktivnoho ta pasyvnoho vyborchoho prava vnutrishno peremishchenykh osib yak vrazlyvoi hrupy vybortsiv [Expert opinion on key risks in the implementation of active and passive suffrage of internally displaced persons as vulnerable voter group] (2025). *Hromadianska merezha OPORA* [Civil Network OPORA]. Retrieved from: <https://www.oporaua.org/en/vybory/expert-opinion-on-key-risks-in-the-implementation-of-active-and-passive-suffrage-of-internally-displaced-persons-as-vulnerable-voter-group-25613> (accessed 20 September 2025). (in Ukrainian)

4. Monastyrskyi, M.V. (2025). Pershi povoienni vybory v Ukraini: perevahy mashyn samoobsluhovuvannya [The first post-war elections in Ukraine: the advantages of self-service machines]. *Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове видання* [Analytical and Comparative Jurisprudence], 2, 184–193. (in Ukrainian)

5. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo narodovladdia na rivni mistsevoho samovriadvannia: Zakon Ukrainy [On Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning People's Power at the Local Self-Government Level: Law of Ukraine] (2025). *Holos Ukrainy* [Voice of Ukraine]. 7 sichnia. № 3. (in Ukrainian)

6. Pro Derzhavnyi reiestr vybortsiv: Zakon Ukrainy [On the State Register of Voters: Law of Ukraine] (2023). *Verkhovna Rada Ukrainy* [Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text> (accessed 20 September 2025). (in Ukrainian)

7. Savchuk, A. (2025). Vybory osoblyvoi skladnosti: yak zabezpechyty holosuvannya ukraintsv za kordonom [Elections of particular complexity: how to ensure voting for Ukrainians abroad]. *Hromadianska merezha OPORA* [Civil Network OPORA]. Retrieved from: <https://www.oporaua.org/vybory/vibori-osoblivoyi-skladnosti-yak-zabezpechiti-golosuvannya-ukrayinciv-za-kordonom-25739> (accessed 24 September 2025). (in Ukrainian)

8. European Court of Human Rights. Case of Selygenenko and others v. Ukraine (App. No(s). 24919/16, 28658/16) (2021). Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-216061> (accessed 24 September 2025). (in English)

9. PPSN Registrations of Arrivals from Ukraine (2025). *Central Statistics Office (Ireland)*. Retrieved from: <https://data.cso.ie/> (accessed 24 September 2025). (in English)

Tools for preventing absenteeism in the context of preparations for post-war elections in Ukraine

Khoma Nataliia Mykhailivna

Dr. Sc. (Political Science),
Professor at the Department of Political
Sciences and International Relations
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2507-5741

The relevance of studying tools to prevent absenteeism in Ukraine's post-war elections is determined by the state's interest in achieving a high voter turnout to strengthen its legitimacy. It is important to assess how different technologies could influence how Ukrainians exercise their active voting rights during the first post-war elections. This article examines the risks of absenteeism among different Ukrainian voter groups, as well as the available tools to prevent it, in the context of preparations for the first post-war elections. The main groups of interest are internally displaced persons, young people, and Ukrainian citizens living abroad. The study is based on neo-institutional analysis. It is argued that Russian aggression will significantly impact the organization and conduct of post-war elections. Although the elections will take place after martial law ends, the events of the war will largely determine voters' personal attitudes towards participating in the vote. It is suggested that different groups of voters may have different attitudes towards voting, ranging from increased interest to increased absenteeism. Security, organizational, financial, legal, social, logistical and other challenges are suggested to influence electoral behaviour among Ukrainians. While the prospect of elections is currently under discussion, it is emphasised that it is important to develop a system of measures to prevent factors that could increase absenteeism among Ukrainian voters. It was noted that Russian disinformation campaigns would aim to reduce voter turnout by spreading rumours of danger on election day, such as polling stations being mined or terrorist attacks being carried out. Voters must feel confident about their safety on election day; fear of hypothetical threats could otherwise cause them to refuse to vote. There will be obvious attempts to reduce voter turnout, such as demotivating voters and spreading disinformation, as well as manipulating social media comments to target vulnerable groups. Although these tactics are easily recognisable, they can still be destructive due to their impact on certain voters. Additional efforts are therefore required to counter these destructive tools, particularly in the first post-war elections.

Key words: absenteeism, tools to prevent absenteeism, post-war elections, electoral participation, electoral process, voter motivation.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.11.2025
Дата публікації: 15.12.2025